

FOGARASI MIHÁLY – KOVÁCS ISTVÁN –
SZEDLÁK PÉTER

A résztvevők valósága:

2006. szeptember 18., október 23.

II. rész¹

A tanulmány első részében megismertük a 2006. szeptember 18-án, az MTV-székház védelme érdekében bevetett rendőri erő (*aktív csoport*) és a helyszínen a tartalék szerepét betöltő állomány (*inaktív csoport*) eseményeket értelmező valóságkonstruktuimait. A dolgozat második részében a 2006. október 23-i összecsapásokban részt vevő rendőrök (*rendőri csoport*), valamint a velük összetűzésbe kerülő polgári személyek (*civil csoport*) történetekre reflektáló társas reprezentációit mutatjuk be és hasonlítjuk össze. Végül összevetjük az *aktív* és a *rendőri* csoport eredményeit.

Az október 23-i események résztvevőinek szociális reprezentációi

A rendőri csoport eredményei

Az 1. számú táblázatban követhetjük nyomon a kódok, kódcsoportok, valamint a főkédek egymásra épülő hierarchiáit és előfordulási gyakoriságait.

A számított χ^2 értékeket és a figyelembe vett változók számának függvényében megállapított Z^2 értékeket mutatja a 2. számú táblázat.

A kódszintű elemzés során a 24 kód közül a négy leggyakoribb (80 százalék) előfordulását kódhoz viszonyítottuk a további kódokat. Bár mind a négy, leginkább frekvensnek bizonyult kód gyakorisági előfordulása nyolcvanszázalékosnak adódott, mégis a mintán belüli eloszlásuk különbözőségéből adódóan a *McNemar*-próbák végrehajtása során kódonként két-két χ^2 értéket kaptunk. A χ^2 -párosok alacsonyabb értékeit a 2. számú táblázatban zárójelben tüntettük fel. A matematikai statisztikai elemzéskor azonban mindig a magasabb χ^2 értéket vettük figyelembe.

¹ A tanulmány első része a Belügyi Szemle július–augusztusi számában jelent meg.

1. számú táblázat

A rendőri csoport tartalmainak kódszerkezete és gyakorisági értékei

TARTALMAK GYAKORISÁG (%)	
Feltételek	100
<i>Parancsnoki szerep</i>	<i>100</i>
rossz parancsnok	70
jó parancsnok	40
<i>Erőforrások</i>	<i>50</i>
felkészületlenség	50
eszközhiány	40
információhiány	30
kevés rendőr	10
Agresszió	90
<i>Civil agresszió</i>	<i>60</i>
verbális	60
civil fizikai	60
<i>Rendőri agresszió</i>	<i>80</i>
rendőr fizikai	80
bosszúvágy	80
Hivatás	90
hivatástudat	80
feladatteljesítés jó	70
önkontroll	30
szolidaritás	30
Rendőri érzelmek	90
elégedetlenség*	70
félelem	60
meglepettség	50
csalódás*	50
Okok	100
politika	80
ellenzék	40
fizetett rendzavarók	20
öszödi beszéd	20
Célok	70
puccs	70
legális hatalomátvétel	10

* elégedetlenség – a tartalmak az ígért, de meg nem kapott felszerelések hiányára és/vagy a rendőrség mint intézmény (de nem a bevetett rendőrök) vélelmezett inkompetenciájára és/vagy az események bejósolhatatlanságára reflektáló érzelmet fejeznek ki.

* csalódottság – a tartalmak az elégtelennek ítélt parancsnoki-vezetői; és/vagy az október 23-i eseményekkel összefüggésben álló kormányzati tevékenységre reflektáló érzelmet fejeznek ki.

2. számú táblázat

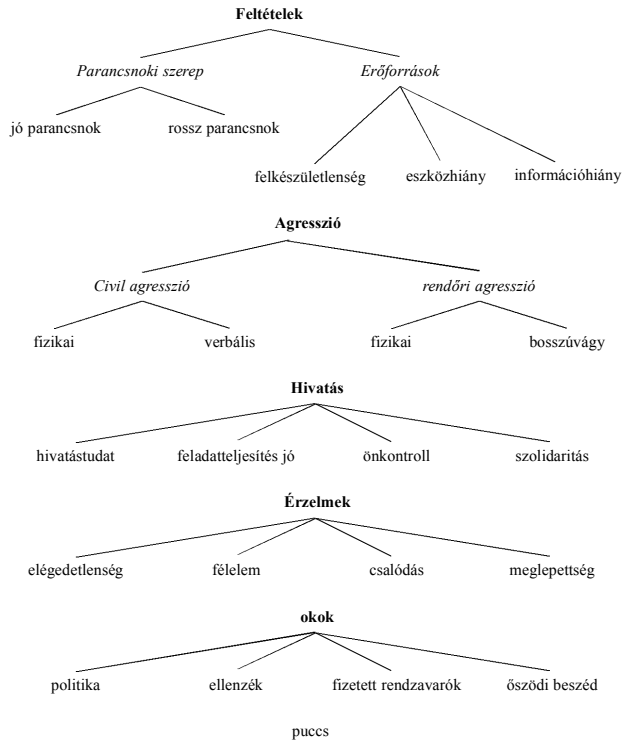
A rendőri csoport kódszerkezete alapján számított χ^2 és Z^2 értékek

A tartalmi egységek és a figyelembe vett kódok száma	Z^2 értékek	χ^2 értékek az egyes elemzési szinteken		
		kód	kódcsoport	főkód
$\Sigma = 24$ db	< 13			
Feltételek 6	8,58			
<i>Parancsnoki szerep 2</i>				
rossz parancsnok		0,33 (0,2)	–	–
jó parancsnok		4,0 (2,67)	1,0; n. sz.	1,0; n. sz.
<i>Erőforrások 4</i>	6,97			
felkészületlenség		3,0 (1,8)	–	0,5
eszközhiány		4,0 (2,67)	1,0	1,0
információhiány		5,0 (3,57)	2,0	2,0
kevés rendőr		*	*	*
Agresszió 4	6,97			
<i>Civil agresszió 2</i>				
verbális		2,0 (1,0)	–	2,0 (1,0)
civil fizikai		2,0 (1,0)	–	2,0 (1,0)
<i>Rendőri agresszió 2</i>				
rendőr fizikai		–	–	–
bosszúvágy		–	–	–
Hivatás 4	6,97			
hivatástudat		–	–	–
feladatteljesítés jó		0,33 (0,2)	–	0,33 (0,2)
önkontroll		5,0	–	5,0
szolidaritás		5,0 (3,57)	–	5,0 (3,57)
Rendőri érzelem 4	6,97			
elégedetlenség		0,33 (0,2)	–	–
félelem		1,0	–	0,33
meglepettség		1,8	–	1,0
csalódás		1,8	–	1,0
Okok 4	6,97			
politika		–	–	–
ellenzék		2,67	–	2,67
fizetett rendzavarók		6,0 (4,5)	–	6,0 (4,5)
öszödi beszéd		6,0 (4,5)	–	6,0 (4,5)
Célok 2				
puccs		0,33 (0,2)	–	–
legális hatalomátvétel		*	*	*

Megjegyzés: kódszinten a Z^2 értékek a $p < 0,1$, kódcsoport- és főkódszinten a $p < 0,05$ valószínűséghez tartoznak.

* a McNemar-próba elvégzése nem lehetséges

1. számú ábra
A 2006. október 23-i események résztvevőinek szociális reprezentációi
RENDŐRI csoport

A „kevés rendőr”, valamint a „legális hatalomátvétel” egy-egy személynél felbukkanó, ezért társas szinten bizonyosan nem reprezentáló tartalmaitól eltekintve a fennmaradó 22 kód a kódszintű elemzés tanúsága szerint szociális reprezentációként hordoz jelentéseket. E megállapítás érvényes még a két legkisebb gyakoriságú kódra is („fizetett rendzavarók”, „öszödi beszéd”; 20-20

százalék), hiszen, amint megfigyelhetjük, az e kódokra számított $\chi^2 = 6,0$ érték az összes változóra adódó $Z^2 \leq 13$ ($p > 0,1$) értéket meg sem közelíti.

A kódcsoportok szintjén mindössze a *Parancsnoki szerep* egy („jó parancsnok”); és az *Erőforrások* csoport kettő, figyelembe vehető kódja esetében („eszközhány”, „információhiány”) kellett a statisztikai próbákat végrehajtani. Az eredmények szerint a szóban forgó kódok gyakorisági értékei nem térnek el jelentős mértékben a kódcsoportok legnagyobb gyakoriságú kódjaitól (mindegyikre: $p > 0,05$). Ugyanez állapítható meg a főködszintű elemzés kapcsán is: egy tartalmi elem kivételével a főködök által körülhatárolt jelentéstartományok összetevőit képviselő kódok szociálisreprezentáció-alkotók a „saját” főködjük tartalmi mezőjén belül is. A kivétel a „pucss” tartalmi eleme, tekintettel arra, hogy a kódok rendszerébe illeszkedő **CÉlok** főköd másik összetevője, a „legális hatalomátvétel” kódja, mint azt az imént jeleztük, nem tekinthető társas jelentéshordozónak. Ennek következtében a *szociálisreprezentáció-alkotók* körének a szóban forgó főköd nem lehet alkotórésze.

Röviden összefoglalva azt mondhatjuk, hogy az elemzés kontextusától függetlenül, a számításba vehető összes, körülírt jelentést hordozó kódolt elem a *rendőri csoport* vizsgált eseményeket értelmező és azokat értelmessé tevő közös, szociális valóságának elválaszthatatlan alkotója.

Az 1. számú ábra főködszintű bontásban mutatja be az október 23-án lezajló budapesti eseményekről a *rendőri csoport* által konstruált szociális reprezentációk szerkezetét.

A civil csoport eredményei

Az eredmények bemutatásának eddigi gyakorlatát követve, most is előbb a kódokból szövőődött lehetséges jelentésegységek szerkezeti sajátosságait és az összetevők gyakorisági értékeit mutatjuk be (3. számú táblázat), majd a matematikai statisztikai próbák eredményeit foglaljuk össze (4. számú táblázat). Végül megismerkedhetünk a *civil csoport*nak a vizsgálatunk tárgyául szolgáló eseményekről alkotott teljes és valós szociális reprezentációs struktúrájával (2. számú ábra).

A kódok rendszerén belül találkozhatunk két olyan, általunk konstruált főköddel (**Rendőrök, Civilek**), amelyek alkotóinak sorába az **Agresszió** főköd által azonosított jelentésmezőből átemeltünk egy-egy kódcsoportot (*Rendőri agresszió, Civil agresszió*). Az előbbi két főköd jelentései révén bepillantást kaphatunk a *civil csoport* saját magára, illetve a velük szemben fellépő rendőrökre vonatkozó szociális konstrukcióiba. Felvetődhet a kérdés, hogy miért

3. számú táblázat
A civil csoport tartalmainak kódrendszere és gyakorisági értékei

TARTALMAK GYAKORISÁG (%)

Rendőrök	100
<i>Rendőri agresszió</i>	80
rendőr rossz	90
rendőri feladatteljesítés jó	40
rendőr jó	10
Civilek	90
<i>Civil agresszió</i>	90
káosz	70
Agresszió	90
<i>Civil agresszió</i>	90
civil verbális	90
civil fizikai	60
értelmetlen	50
<i>Rendőri agresszió</i>	80
rendőr verbális	80
civil fizikai	20
Civil érzelem	100
azonosulás	100
félelem	100
izgalom	50
kalandvágy	40
megnyugvás*	30
öröm	30
Okok	100
kormány	70
szegénység*	50
politika	50
őszödi beszéd	40
puccs	90

* megnyugvás – a megmozdulásokban történő részvétel utáni érzelmi állapot megfogalmazásai.

* szegénység – az életszínvonalban bekövetkezett, kedvezőtlennek tartott változást vagy a napi megélhetés súlyos nehézségeit a vélelmezett helyzet kialakulásáért felelős aktorok említése nélkül az október 23-i megmozdulásokkal oki kapcsolatba hozó tartalmak. (Vélelmezett aktorokra utalás, megnevezés esetén: „kormány” kód).

nem a jelzett kódcsoporthoz tartozó kódokat szerepeltetjük duplikáltan a rendőrökre és a civil résztvevőkre vonatkozó főkédek között is. Nos, a redundancia mértékének csökkentése érdekében jártunk el a közölt módon: a matematikai statisztikai elemzések során e két főkédehez tartozó változók száma így csak egy-egy elemmel növekedett. (Ellenkező esetben például a **Civilek** kódcsoportját alkotó három kód közül kettő is egy másik jelentésmező összevetői közül mintegy „kölcsön vett” tartalomból állna össze.)

2. számú táblázat

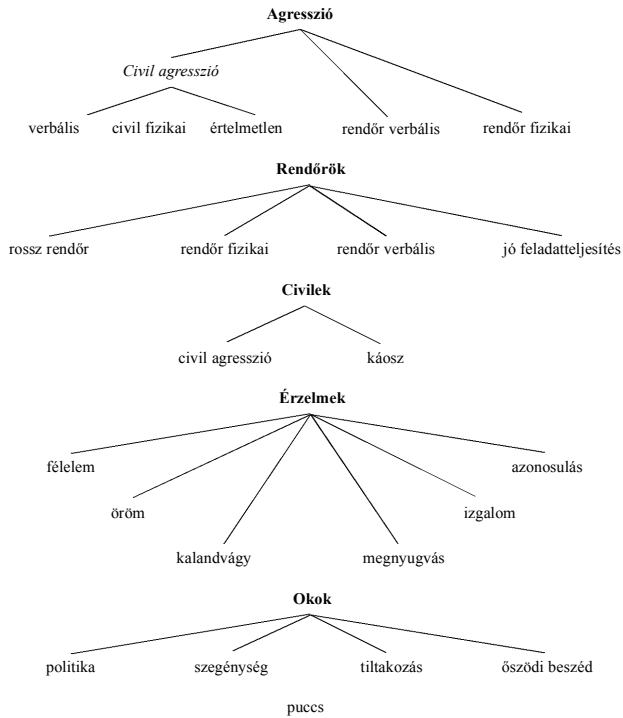
A rendőri csoport kódszerkezete alapján számított χ^2 és Z^2 értékek

A tartalmi egységek és a figyelembe vett kódok száma	Z^2 értékek	χ^2 értékek az egyes elemzési szinteken		
		kód	kódcsoport	főkód
$\Sigma = 22$ db	> 12,25			
Rendőrök 4	6,97			
<i>Rendőri agresszió</i>		–	–	0,33
rendőr rossz		*	–	–
rendőri feladatteljesítés jó		6,0	–	5,0
rendőr jó		*	*	*
Civilek 2				
<i>Civil agresszió</i>		–	–	–
káosz		3,0	–	2,0; $p > 0,1$
Agresszió 5	7,9			
<i>Civil agresszió 3</i>	<i>4,54</i>			
civil verbális		*	–	–
civil fizikai		4,0	3,0	3,0
értelmetlen		5,0	4,0	4,0
<i>Rendőri agresszió 2</i>				
rendőr verbális		*	–	1,0
rendőr fizikai		8,0	6,0; $p < 0,01$	7,0
Civil érzelem 6	8,58			
azonosulás		–	–	–
félelem		–	–	–
izgalom		5,0	–	5,0
kalandvágy		6,0	–	6,0
megnyugvás		7,0	–	7,0
öröm		7,0	–	7,0
Okok 4	6,97			
kormány		3,0	–	–
szegénység		5,0	–	2,0
politikai		5,0	–	2,0
őszödi beszéd		6,0	–	3,0
puccs 1		*	–	–

Megjegyzés: kódszinten a Z^2 értékek a $p < 0,1$; kódcsoport- és főkódszinten a $p < 0,05$ valószínűséghez tartoznak

* a McNemar-próba elvégzése nem lehetséges

2. számú ábra
 A 2006. október 23-i események résztvevőinek szociális reprezentációi
 CIVIL csoport

Egyedüli kivételként a rendőrök tetteles megnyilvánulásait a „rendőr fizikai” kóddal azonosított tartalom a kódcsoportszinten nem számít társas reprezentációnak ($\chi^2 = 6,0$; $p < 0,01$). Ennél fogva a *Rendőri agresszió* kódcsoporthoz nem lehet összetevője a *civil csoport* vizsgálatunk tárgyául szolgáló reprezentációinak. Az összes többi kód mindhárom elemzési szinten szociálisreprezentáció-alkotónak bizonyult.

A rendőri és a civil csoport összehasonlításának eredményei

A két vizsgálati csoportunk között néhány kód, valamint az **Agresszió** főköd előfordulásai alapján nyílt lehetőség a matematikai statisztikai összehasonlításra. Az érintett tartalmi elemek gyakorisági értékeit zömmel a χ^2 próba elvégzésével elemeztük. Azokban az esetekben, ahol a próba szignifikáns különbséget jelzett, az eredmények további megerősítése érdekében az egyoldalú Fisher-egzakt-próbát szintén alkalmaztuk. A statisztikai próbák a következő eredményeket mutatják (vastagítva a szignifikáns eltérések szerepelnek).

Az agresszió-tematika szociálisreprezentáció-alkotói közül a következőket hasonlíthattuk össze:

Kódok	Szignifikanciaszintek
civil verbális	$\chi^2 = 2,4$; n. sz.
civil fizikai	$\chi^2 = 0,0$; n. sz.
rendőr fizikai	$\chi^2 = 7,2$; $p < 0,01$, $p = 0,0230$

A *rendőri csoport* **Hivatás**; míg a *civil csoport* **Rendőrök** főködja alá sorolódik a következő kód:

Kódok	Szignifikanciaszintek
rendőri feladatteljesítés jó	$\chi^2 = 1,818$; n. sz.

Az **Érzelmek** főködjai alatt szintén találunk egy az összehasonlítást megengedő kódot:

Kódok	Szignifikanciaszintek
félelem	$\chi^2 = 5,0$; $p < 0,05$, $p = 0,0433$

A történetek háttéréről alkotott szociális reprezentációk közül mindkét vizsgálati csoportban egyaránt megtalálhatók a következő tartalmi elemek:

Kódok	Szignifikanciaszintek
politika	$\chi^2 = 1,978$; n. sz.
őszödi beszéd	$\chi^2 = 0,952$; n. sz.

Végül, az események lehetséges céljáról a két csoport szintén alkotott közös reprezentációt:

Kódok	Szignifikanciaszintek
puccs	$\chi^2 = 1,250$; n. sz.

Az előbbiekből kitűnik, hogy a vizsgálatba vont csoportjainknál mindössze két olyan kód bukkant fel, amelyek csoportok közötti előfordulási gyakorisága szignifikáns különbséget jelzett. A szóban forgó kódok a rendőröknek tulajdonított fizikai agresszió és a félelem tartalmaira vonatkoznak.

A mindkét vizsgálati csoport szociálisan reprezentált elemei között felbukkanó Agresszió főként által azonosított jelentésmezők gyakoriságai megegyeznek (*rendőri csoport: 90, civil csoport: 90 százalék*).

Az aktív és a rendőri csoport eredményeinek összehasonlítása

Az MTV-székháznál az első vonalban részt vállaló rendőrök képviselőiből összeállított *aktív*; valamint az október 23-án bevetett egységek tagjait reprezentáló *rendőri csoportban* egyként azonosított **Feltételek** főként elemei közül a következők gyakorisági értékeit vethettük egybe. (Az első értékek mindig a χ^2 ; a másodikként közöltek az egyoldalú Fisher-egzakt-próba eredményei. Vastagítva ezúttal is a szignifikáns különbségeket tüntettük fel. n. sz. = nem szignifikáns.)

Kódok	Szignifikanciaszintek
rossz parancsnok	$\chi^2 = 0,87$; $p = 0,332$; n. sz.
jó parancsnok	$\chi^2 = 0,974$; $p = 0,2960$; n. sz.
hiányos kiképzés/felkészületlenség	$\chi^2 = 0,120$; $p = 0,5267$; n. sz.
eszközhiány/készlethiány	$\chi^2 = 0,686$; $p = 0,3401$; n. sz.
információhiány	$\chi^2 = 7,726$; $p < 0,01$, $p = 0,0088$

Az **Agresszió** főkéntokon belül a *Civil agresszió* kódcsoportot, valamint a tetteges formában megjelenő rendőri agresszió reprezentációs elemeinek gyakoriságát hasonlítottuk össze:

Kódok	Szignifikanciaszintek
Civil agresszió	$\chi^2 = 6,720$; $p < 0,01$, $p = 0,0198$
rendőr fizikai/rendőri indulat tömeg irányába	$\chi^2 = 3,055$; $p < 0,1$, $p = 0,1630$; n. sz.

A ténylegesen megnyilvánuló rendőri szolidaritás reprezentált tartalmait az *aktív csoportban* a „szolidaritás” és a „rendőri segítség rendőrnék” kódok összesített előfordulásaival írhatjuk le (100 százalék); míg a *rendőri csoporton* belül a „szolidaritás” tartalmak a **Hivatás** főként jelentéseggyütteséhez járulnak hozzá:

Kódok	Szignifikanciaszintek
szolidaritás + rendőri segítség rendőrnék; szolidaritás	$\chi^2 = 10,77$; $p < 0,01$, $p = 0,0015$

A következő két tartalmi egység pedig a rendőrök által megéltre vonatkozó **Érzelmek** főkéódok összetevője:

Kódok	Szignifikanciaszintek
félelem	$\chi^2 = 6,72; p < 0,01, p = 0,0198$
meglepettség	$\chi^2 = 0,120; p = 0,5267; n. sz.$

Megvitatás

Eredményeink értelmezése során elsőként ütköztetjük egymással a sokat vitatott 2006. szeptemberi és októberi eseményekben aktív szerepet betöltő két rendőri csoport (*aktív, rendőri*) valóságértelmezéseit. Ezt követi az október 23-án egymással szemben álló *civil* és *rendőri csoportok* releváns konstruktumainak összehasonlítása.

Adódik a lehetőség, hogy, legalábbis a releváns rendőri megítélések alapján megvizsgáljuk, történt-e változás a két esemény rendőrségi-szakmai kezelése terén. A vizsgálatba vont csoportjaink eredményei vegyes képről tanúskodnak. Október 23-ra javult a helyzet a rendelkezésre álló rendőri erők létszáma („keves rendőr” kód: *aktív csoport*: 93, *rendőri csoport*: 10 százalék), a felszerelés minősége („rossz felszerelés” kód: 100 százalék vs. nem fordult elő) és a szükséges információk biztosítása terén („információhiány” kód: 86 vs. 30 százalék; $p = 0,0088$). Mindamelllett a csoportok közt nincs szignifikáns eltérés a saját szakmai kompetencia, a felszerelés mennyiségi elégtelensége, valamint részben a parancsnoki tevékenység megítélése terén. Utóbbi kapcsán azért beszélhetünk részbeni megfeleleléről („rossz” és „jó parancsnok” kódok előfordulási arányai), mivel a tehetetlen parancsnok képzetű csak az *aktív csoport* körében alkot – átható – társasrepresentáció-összetevőt.

Nem csodálkozhatunk azon, hogy a mindkét helyszínen tapasztalt, indulatoktól fűtött eseménysorokról a rendőrök hasonló tartalmú reprezentációkat alkottak. A civilek részéről a rendőrök iránt megnyilvánuló agresszió az *aktív csoport*ban a párjához képest még szélesebb körben elterjedt reprezentációként érhető tetten (100 vs. 60 százalék; $p = 0,0198$). Az ellenkező vektorú, a civilekre irányuló rendőri agresszióról szőtt konstruktumok gyakoriságai a vizsgált csoportokban viszont statisztikailag megegyeznek. A *rendőri csoport* eredményei alapján kitapinthatóvá vált a mai napig is vitatott, a számos megmozdulás során alkalmazott túlzott rendőri erőszak lehetséges mozgatórugója: ez pedig a *bosszú motívuma* lehetett (80 százalék), éppen a tévészkháznál egy hónappal korábban a bajtársaikkal történő

események megbosszulása. Mindebben felismerhető a szemet szemért elv érvényesítése. Figyelemre méltó, hogy a *rendőri csoport* tagjainak azon nyolcvan százaléka, akik az október 23-i események kapcsán említették a túlzott rendőri agresszió előfordulását, kivétel nélkül a bosszúvágyat jelölték meg annak okaként.

Közismert tény, hogy a személyesként megélt rendőri autoritás frusztrációja sokszor indít be olyan eszkalálódó interakciót rendőrök és civilek között, amely könnyen torkollik brutális rendőri megnyilvánulásba². Amint azt *Chevigny* megjegyzi³, a leginkább robbanásveszélyes elegy az lehet, amikor valamely, a rendőri figyelem középpontjában álló, gyanakvással kísért kör tagjai még „ráadásul” a rendőr személyes hatalmát kétségbe vonó megnyilvánulásra is ragadtatják magukat. Ilyenkor, mint írja, inkább az a váratlan, ha a helyzet nem torkollik rendőri brutalitásba. Egy korábbi kutatás⁴ empirikus bizonyítékkal szolgált az iménti elképzelés alátámasztására. Ezek szerint a hazai rendőrök *több mint fele* osztozhat abban a rendőri valóság szerves összetevőjét alkotó szociális reprezentációban, amely szerint a perszonalizált rendőri autoritás frusztrációja olyan bosszú motiválta piszkosköz-használatot (többnyire indokolatlan rendőri agressziót) generálhat, amelyre, pozíciójukból eredően, *felhatalmazottnak* érzik magukat. Minden bizonnyal a 2006. október 23-án jelen lévő rendőrök egy része által alkalmazott túlzott erőszak hátterében is az iménti mechanizmus állhatott. Ezt a magyarázatot támasztja alá az az eredmény is, hogy az *aktív csoporttól* eltérően a velük szemben álló civileket egységes egészként ítélik meg; legalábbis erre utal az a fejlemény, amely szerint társas reprezentációik körében nem találkozunk a rendőrök iránt megértést tanúsító, szolidáris civilek képzetével.

Mindazonáltal a rendőrök saját szerepvállalásukra mint hivatástudattal áthatott megmozdulásra tekintenek (80 százalék). Sőt, csak az érintettek kisebbségében ugyan, de mégis, egy erősnek számító, főkódszinten egzisztáló közös reprezentáció cirkulál a csapaterős tevékenységük során általuk megtartott önkontrolljukról(!).

Bár az *aktív csoport* tartalmi közt nem találkozunk a hivatástudat megélésére vonatkozó explicit szövegelemekkel, de a *Pozitív rendőri érzelem* kódcsoport számos jelentése a hivatástudatról alkotott szociális reprezentáció

² Paul Chevigny: *Police Power. Police Abuses in New York City*. Vintage, New York, 1969

³ Uo.

⁴ Fogarasi Mihály: A rendőri brutalitás és egyéb „piszkosköz-használat”. *Belügyi Szemle*, 2003/10., 100–114. o.; Fogarasi Mihály: A piszkosköz-használat kapcsolata a rendőri szubkultúra sajátosságaival. *Magyar Rendészet*, 2004/4., 31–40. o.

megfelelő indikátora lehet. Így a „büszkeség”, a „lélekjelenlét”, az „autonómia” és a „hősiesség” kódok révén azonosított jelentések bármelyikének előfordulását az *aktív csoport* átható rendőri hivatástudat-reprezentációjaként foghatjuk fel. Az iménti tartalmak valamelyike a minta 93 százaléka esetében jelent meg. Az így generált adat már összehasonlíthatóvá válik a *rendőri csoport* „hivatástudat” kódjának gyakorisági értékével (80 százalék). Az eredmény alapján e dimenzió szerint nincs különbség a két csoport között ($\chi^2 = 0,882$; n. sz., Fisher-egzakt-próba, egyoldalu: $p = 0,3706$; n. sz.).

A két, aktív rendőri tevékenységet gyakorló csoport tagjai között a bajtársiasság társas reprezentációit illetően markáns a különbség: az *aktív csoport* körében az egymás iránt megnyilvánuló különböző *szolidaritási gesztusokról kivétel nélkül mindenki tett említést*. Mindazonáltal figyelemre méltó, hogy annál a *rendőri csoport*nál, amely csapaterős fellépésekor nem került szélsőségesen fenyegetettnek ítélni való helyzetbe, a harmincszázalékosnak adódott szolidaritás-reprezentáció elterjedtsége lényegében megegyezik a már hivatkozott korábbi kutatásunkban megjelölt 35 százalékos bajtársiasság alapú rendőri szolidaritási értékkel⁵. A szolidaritás-jelentés kapcsán még egy, ám annál fontosabb tekintetben is eltérés jelent meg a két vizsgált rendőri csoport összehasonlítása során. Nevezetesen, míg az *aktív csoport* saját magát kiszolgáltatóként, magára hagyottként élte meg, addig a *rendőri csoport* kapcsán ilyen jellegű élményeket nem azonosíthattunk.

Feltűnő, hogy a *rendőri csoport*ban a történetekkel összefüggésben szinte kizárólag negatív érzelmek reprezentálódnak. Az elégedetlenség és a csalódás élménye valószínűleg a tevékenységük későbbi, a társadalom különböző szegmensei felől megfogalmazódó, és sokak által osztott elmarasztaló megítélés eredője lehet, hiszen, mindezek ellenére, saját rendőri-szakmai önrreflexiójuk még az események után öt évvel is pozitív előjelű („feladatteljesítés jó” kód: 70 százalék).

A meglepetés tapasztalata viszont mindkét csoport sajátja volt. Úgy tűnik, hogy ezek szerint az események sodra még október 23-án is képes volt meglepni a rendőröket...

A történetek hátterében meghúzódó, szociálisan reprezentált oki tényezők összehasonlítására nincs lehetőségünk, hiszen, amint arról már említést tettünk, az *aktív rendőri csoport* még az események után, utólag sem konstruált ezekről társas szintű értelmezéseket. Az összevetés majd a *rendőri* és a *civil*

⁵ Fogarasi Mihály: Vélemények a rendőri szubkultúráról. Magyar Rendészet, 2003/4., 47–66. o.

csoport idevágó szociális reprezentációi között válhat lehetségessé és – bízunk benne – tanulságossá is.

Ez utóbbi vizsgálati csoportjaink adatai körében a statisztikai próbák csak két kód kapcsán mutatnak számottevő különbséget, ám szerencsére ennél azért gazdagabb értelmezési lehetőség kínálkozik. Az egyik, részben statisztikailag is alátámasztott, markáns eltérés a rendőrök civilek ellen tanúsított agressziójáról alkotott szociális reprezentációkat érinti: a *civil csoportban* a rendőrök ellenük irányuló fizikai agressziója csak gyengén (20 százalék; csak kódszinten) reprezentált, míg ugyanez a *rendőri csoport* esetében – láthattuk – pont fordítva, átható társas reprezentációként van jelen (80 százalék). Ezek szerint az október 23-án bevetett *rendőrök* magukat egyértelműen *fizikai agressziót alkalmazó sokaságként* élik meg. Ezzel szemben a megmozdulásokban részes *civilek* szemében az irántuk megnyilvánuló *rendőri agresszió döntően annak verbális formájában* reprezentálódik (80 százalék). Mivel a civilek közül – talán meglepően – sokan gondolják megfelelőnek a rendőrök október 23-án nyújtott szakmai teljesítményét (40 százalék, főkédszinten szociálisreprezentáció-alkotó), miközben elsöprő többségük mégis elégedetlen velük, sőt, elítélő vélekedést fogalmaz meg róluk (90 százalék), ezért arra gondolhatunk, hogy számos érintett civil elsősorban a rendőröknek tulajdonított verbális agresszió nyomán alakított ki kedvezőtlen ítéletet a hatóság képviselőiről. A két csoport rendőri agresszióról konstruált és lényegileg eltérő szociális reprezentációja annak tükrében különösen érdekes, hogy a civilek agresszív megnyilvánulásairól a *rendőri*, illetve a *civil csoportban* alkotott képzetek viszont megegyeznek. Mintha a rendőrök önmaguk agresszivitását nem lennének képesek a civilekre gyakorolt tényleges hatásán keresztül leképezni: olybá tűnik, mintha a fizikai agresszióban tetet öltő akcióik jelentőségét (csoportként) felülbecsülnék, egyszersmind a civileket valójában és leginkább sértő szóbeli agressziójuk körükben egyáltalán nem reprezentált!

A civil csoport a saját fizikai agressziójáról sokkal nagyobb arányban alkotott társas konstruktumot (60 százalék), mint a rendőrök tettlegességéről (20 százalék). Mindezt együtt megfontolva azon civil vélekedésekkel, amelyek szerint bár a saját fellépésük céljával a civil résztvevők maradéktalanul azonosulni tudtak (100 százalék), továbbá számos civil résztvevőt magukkal ragadtak az események (lásd a **Civil érzelem** főkédszintre vonatkozó tartalmi elemeket), ám végül a történészek káoszba torkollottak (70 százalék), nem csodálkozhatunk azon, hogy az általuk agresszívnek ítélt tömeges akcióik kapcsán végső soron az *értelmetlenség és a hiábavalóság élménye* (50 százalék) szintén a közösen vallott *civil valóság elválaszthatatlan részeként* ismerhető fel.

Bár nyilván más-más okokra visszavezethetően, mégis a történések mindkét fő szereplője csalódott: a *rendőri csoportban* a csalódottságot kifejező tartalmak előfordulási aránya még abszolút értékében is azonos a civilek igen hasonló jelentést lefedő értelmetlenség kódjának gyakorisági értékével.

A mindkét fél által egyaránt reprezentált érzelmek sorában egyetlen minőséget találunk, amely eltérő gyakorisággal reprezentálódik a vizsgált két csoportban: ez a félelem. A civilek körében minden más érzelmi minőséget háttérbe szorítva, mindenkit előntő élményként lehetett jelen.

Az október 23-i összecsapások *okairól* konstruált társas értelmezések a két vizsgált csoportban részben megegyeznek: a „politika” kód differenciálatlan és ezért semmitmondó jelentése mint oki tényező, továbbá az elhíresült „öszödi beszéd” hatása mindkét csoportban szociálisreprezentáció-összetevő. Mindamelllett az utóbbi faktorról összefüggésben talán meglepő lehet, hogy a „beszéd” távolról sem áthatóan, a történetek értelmezését az elsősorú többség számára alapvetően meghatározó ágensként jelenik meg (20, illetve 40 százalék).

A *rendőri* megítélések alapján az *akkori ellenzéknek* általuk tulajdonított szerep („ellenzék”: 40, „fizetett rendzavarók”: 20 százalék; mindkettő főködszinten szociálisreprezentáció-alkotó) állhat elsősorban a sommás „politika” jelentés háttérében. Ezzel szemben a *civil csoport* oki tényezőket kifejező politikai jellegű tartalmak sokkal inkább az *akkori kormánypolitikának* tulajdonított, az életszínvonal kedvezőtlen alakulását előidéző, elszegényedéshez vezető jellemzőit, valamint a kormányzat vélelmezett értékrendjének elutasítását megragadó jelentésekkel töltődnek fel („kormány”: 70, „szegénység”: 50 százalék; mindkettő főködszinten szociálisreprezentáció-alkotó).

A figyelmes olvasó bizonyára észrevette, hogy az események mozgatórugóit leíró szociális reprezentációk között nyomát sem lelhetjük egy olyanak, amelyre pedig az események iránt érdeklődő közönség bizvást számíthatott volna. Emlékeztet, hogy 2006. október 23-a után a mediatizált kommunikációs térben a történet értelmezése kapcsán hangsúlyosan jelent meg két ellentétes magyarázat. Nevezetesen, egyfelől a „rendőrség a tüntetőket »rátolta« a békésen ünneplő sokaságra”, másrészt a „tüntetők a rendőrséget »ráhúzták« a békésen ünneplő sokaságra” – egymást kizáró lehetőségei. E felkínált narratívák azonban – legalábbis öt év elteltével – *nem alkotják részét* sem az eseményekben részt vevő civilek, sem az ellenük fellépő rendőrök okságot kifejező szociális valóságának.

A 2006. október 23-án bekövetkezett események *célját* illetően a helyszínen tartózkodó civilek és rendőrök körében teljes a nézetazonosság: vissza-

tekintve mindkét sokaság számára közös *valóságuk inherens összetevőjét* alkotja a hatalom erőszakos megragadására irányuló *lázas* („puccs” kód) szociális reprezentációja. A rendőrök hetven, a velük akkor szemben álló civilek kilencven százaléka osztozik e valóságértelmezésben.

IRODALOM

Bodoky Tamás: Túlkapások. Elektromédia Kft., Budapest, 2008

Bruner, Jerome – Luciarello, Joan: Monologue as narrative recreation of the world. In: Nelson, Katherine (ed.): Narratives from the Crib. Harvard University Press, Cambridge, 1989

Bruner, Jerome: A gondolkodás két formája. In: László János – Thomka Beáta (szerk.): Narratív pszichológia. Kijárat, Budapest, 2001 [Narratívák 5.]

Chevigny, Paul: Police Power. Police Abuses in New York City. Vintage, New York, 1969

Csepeli György – Gönczöl Katalin – Györgyi Kálmán – Halmi Gábor – Kacziha Antal – Ormos Mária – Pataki Ferenc – Tóth Judit – Vörösmarti Mihály: Vizsgálati jelentés a 2006. szeptember–októberi fővárosi demonstrációkkal, utcai rendezvényekkel és rendfenntartó intézkedésekkel kapcsolatos eseményekről. Budapest, 2007

Debreczeni József: A 2006-os őszi. Biber Kiadó, Miskolc, 2012

Dr. Balsai István, a 2006-os őszi erőszakos rendőri fellépést vizsgáló miniszterelnöki megbízott jelentése. Budapest, 2011

Ehmann Bea: A szöveg mélyén. A pszichológiai tartalomelemzés. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2002

Fogarasi Mihály – Magyar Judit: Induktív és deduktív folyamatok a döntésekben. *Rendvédelmi Füzetek*, 2002/35.

Fogarasi Mihály: Vélemények a rendőri szubkultúráról. *Magyar Rendészet*, 2003/4.

Fogarasi Mihály: A rendőri brutalitás és egyéb „piszkos eszköz-használat”. *Belügyi Szemle*, 2003/10.

Fogarasi Mihály: A rendőri visszaélések szociális reprezentációi I. *Pszichológia*, 2004/1.

Fogarasi Mihály: A piszkos eszköz-használat kapcsolata a rendőri szubkultúra sajátosságával. *Magyar Rendészet*, 2004/4.

Fogarasi Mihály: A rendőri oktatáson alapuló szociális reprezentációi II. *Pszichológia*, 2005/1.

Gaudi-Nagy Tamás – Horváth Attila: Civil Jogász Bizottság jelentése a 2006. szeptemberi-októberi emberi jogi jogsértésekről. Kairosz Kiadó, Budapest, 2007

Hahn, Harlan: A Profil of Urban Police. In: Goldsmith, Jack – Goldsmith, Sharon S. (eds.): The Police Community. Dimensions of an Occupational Subculture. Palisades Publishers. Pacific Palisades, 1974

Holsti, Ole R.: Content Analysis for the Social Sciences and Humanities. Addison Wesley Publishing Company, Reading, 1969

Klockars, Carl B.: The Dirty Harry Problem. In: Klockars, Carl B. (ed.): Thinking about Police: Contemporary Reading. McGraw-Hill Book Company, New York, 1983

Krémer Ferenc: A rendőri szubkultúra és a korrupció néhány problémája. *Belügyi Szemle*, 1998/10.

Krémer Ferenc: A rendőri hatalom természete. Napvilág Kiadó, Budapest, 2003

László János: Szociális reprezentáció és narrativitás I. A társas tudás reprezentációjának elmélete. *Pszichológia*, 1998/2.

László János: Társas tudás, elbeszélés, identitás. Kairosz Kiadó, Budapest, 1999

Papp Károly – Halmosi Zsolt – Magyar István – Orbán Péter: Jelentés a Budapesten 2006. október 22-én 00.00 óra és 2006. október 25-én 00.00 óra között történt eseményekkel kapcsolatos rendőri tevékenység kivizsgálásáról. Budapest, 2007

Reiner, Robert: *The Politics of the Police*. Wheatsheaf Books, Brighton, 1985

Toch, Hans: Psychological consequences of the police role. In: **Eldefonso, Edward (ed.):** *Readings in Criminal Justice*. Glencoe Press, New York, 1973

Wagner, Wolfgang: Social Representations and Beyond: Brute Facts, Symbolic Coping and Domesticated Worlds. *Culture and Psychology*, vol. 4, no. 3, 1998